

siastici intellexerunt, ut ibi ait Hieronymus. Dicitur autem parvulum, quia erit abjectus, et infimæ originis, ac subinde non hæres regni alicujus, imo nec regni stirpis; et ideo dicitur, nasci *de medio eorum*, utique regum, non ex illis. Igitur Antichristus non succedet in aliquo regno vel throno, sed erit primus rex in suo throno, quem ipse inchoabit, eriget seu usurpabit.

13. *Antichristus, ut primus in suo throno, sic erit postremus.* — His addo, Antichristum non habiturum in suo regno successorem, quia ipsemet, qui regnum per fraudulentiam obtinebit, illud per diaboli potentiam in immensum augebit, et Sanctos postea persecutetur, ac tandem a Christo occidetur, et regnum ejus destruetur; ergo non habebit in regno successorem, et consequenter non plus, imo minus durabit regnum quam rex, quia simul finientur, et tardius incipiet Antichristus regnare quam esse. Quæ omnia ex eisdem locis Scripturæ colliguntur. Nam Joannes, dicto cap. 13, sub nomine bestię de uno et eodem homine loquitur, qui consurget de terra, cui diabolus dabit suam virtutem et potestatem, per quam universam terram subjugabit, et postea bellum faciet Sanctis per menses quadraginta duos. Idem sumitur ex Daniel. 7, ubi sub specie cornu parvuli describitur idem Antichristus cum eodem progressu in erectione throni, et augmento temporalis potentię, et transitu ad persecutionem Sanctorum, et blasphemias contra Deum et Christum, *usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis*, quo tempore et ipse et regnum ejus destruentur; et consonant huic veritati, saltem in sensu mystico, verba Job. 18: *Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo, nec ulla reliquia in regionibus ejus.* Quæ verba interpretans Gregorius, l. 14 Moral., c. 11, per illa 2 Thess. 2: *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui*, addit: *Dum ergo ejus iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies ejus in populo suo non relinquetur*, etc. *At nulla ejus progenies in mundo remanet, quia districtus judex iniquitates illius cum isto mundi fine concludet*, etc. *Quod vero hæc de Antichristo intelligi debeant, demonstratur, cum subditur: In diebus ejus stupebunt novissimi, et primos invadent horror*, etc. Concludimus ergo durationem regni Antichristi non esse futuram diuturniorem quam vita unius hominis esse possit. Unde fit evidens, Antichristum usque ad nostra tempora non venisse, neque regnum ejus inchoatum

esse, non solum in persona ejus, quod est evidentius, verum neque in aliquo, vel aliquibus, quibus ipse legitime succedere possit.

14. *Signa adventus Antichristi nondum sunt impleta. — Tunc Romanum imperium evertendum. — Modus eversionis incertus est.* — Atque ad hanc veritatem confirmandam addi possunt duo alia signa temporis adventus Antichristi: unum est prædicatio Evangelii per universum orbem, quæ debet præcedere adventum Antichristi, et nondum est facta; aliud est destructio omnimoda Romani imperii, quæ vel præcedere etiam debet Antichristi adventum, vel per ejus potentiam et victorias est consummanda. De his vero signis aliquid in secundo tomo tertię partis, disp. 34, sect. 2, breviter attingi, et in disp. 56, sect. 1 et 2, eadem late ac diligenter tractavi, ideoque in præsentem nihil de illis addendum existimavi. Solum circa posteriorem, de Romani imperii destructione, adverto, eruditum quemdam virum¹ me reprehendisse, quod ibi dixerim signum hoc de eversione Romani imperii incertum esse, nec satis constanter ex Pauli aliisque Scripturæ vaticiniis colligi posse. Si tamen attente legantur quæ diximus, non signum ipsum in dubium revocavimus, quod certum, et communi Patrum traditione, quæ nobis etiam Apostolica visa est, constare diximus. De modo autem quo exponendum et intelligendum sit, tantam certitudinem esse negavimus, quia neque Patrum traditio et consensus æque in modum ipsum cadit, nec ex prophetiis satis definiri potest. Quod nunc etiam verum esse censemus, et brevem expositionem adjungimus.

15. Variis enim modis intelligi potest, extinguendum esse imperium ante Antichristi adventum, primo, quia dividendum est in decem vel plura regna Romani imperii sub regibus, qui illud inter se divisum occupabunt et retinebunt, donec Antichristus veniat, et illa omnia usurpet. Et hoc, si aliud non addatur, est certissimum, et plane colligitur ex prophetiis, præsertim Danielis, et est concors sententia Patrum, ut ibi diximus. Secundus modus addit præcedenti, futurum esse ante adventum Antichristi, ut per illa decem regna omnino extinguatur nomen et dignitas imperii, aut imperatoris, aut regis Romanorum, et hunc modum diximus non esse certum, neque satis colligi ex prophetiis, neque

¹ Thomas Malven., lib. 2 de Antichristo, c. 3, et l. 4, c. 15.

affirmari ab omnibus Patribus. Quia, licet in aliquo vel pluribus illorum regum, nomen et dignitas Romani regis perseveret, fieri poterit ut per Antichristum ipsum vincantur et spolientur. Et sic totalis destructio Romani imperii non omnino antecedit Antichristum, sed per illum consummabitur.

16. *Confirmatur ex Patribus.* — A qua sententia et explicatione certe non multum distat Hieronymus, Daniel. 7, cum ait: *Dicamus, quod omnes scriptores scholastici tradiderunt, in consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanorum, decem futuros reges, qui orbem Romanum inter se dividant, et undecimum surrecturum esse regem parvulum, qui tres reges de decem superaturus sit.* Et infra: *Quibus interfectis, etiam alii septem victori colla submittent.* Quæ verba ad prædictum sensum trahi possunt, licet in eis non declaretur an in illis decem regibus, vel in aliquo illorum nomen Romanum permanens sit, donec per Antichristum extinguatur. Cyrillus autem, cateches. 15, licet prius dicat: *Veniet Antichristus, cum impleta fuerint tempora imperii Romani, non explicat an debeant esse impleta, ita ut jam omnino extinctum sit, vel ita ut jam sit impletum tempus in quo sit extinguendum.* Unde infra subjungit: *Decem simul reges Romanorum excitabuntur, post quos Antichristus Romanorum potestatem rapiet.* Tertullianus autem in Apolog., cap. 32, *rim maximam orbi imminuentem, Romani imperii commeatu dicit retardari.* Ubi scholiastes ait: *Sicut Medorum dominatum Babylonii pessumdedere, Babyloniorum vero Persæ, Persarum rursus Macedones, Macedonum porro Romani, ita Romanorum imperium Antichristus, et Antichristi postremo Dominus noster.* Idemque Tertullianus, lib. ad Scapul., cap. 2, dicit de Romano imperio: *Tamdiu durabit, quamdiu sæculum stabit*, quia usque ad Antichristi persecutionem stabit. Imo And. Cæsar., in Apoc., cap. suo 36, ait Antichristum assumpturum nomen et titulum regis Romanorum, et totum illum principatum in decem regna jam divisum, funditus eversurum. Præterea Lactan., lib. 7, c. 15, dicit Romanum imperium esse delendum, non declarat autem an omnino ante Antichristum, vel per illum; cap. autem 25, addit, *quamdiu Roma incolumis fuerit, non futurum judicium.* Et Chrysostomus, homil. 4, in 2 ad Thessalon., *Romanum imperium ab Antichristo extinguendum esse dicit*, et alia multa ex Augustino, Theodoro et aliis in dicto loco ad-

duximus, quibus hanc partem probabilem esse ostendimus, neque aliquid denuo allegatum video, quo posterior hic modus improbabilis, prior vero certus omnino esse ostendatur.

17. Quin potius addo verisimile videri saltem temporale regnum Pontificis Romani duraturum esse usque ad Antichristi tempora inclusive, donec per illum destruat et usurpetur, ut infra videbimus; atque hoc satis judicari posse, ut Romanum imperium non censeatur omnino extinguendum ante adventum Antichristi, sed per eum esse tyrannidem consummandam. Denique ad majorem explicationem distingui possunt duo tempora Antichristi: unum, temporalium præliorum, quibus decem reges vincet et omnia usurpabit, aliud persecutionis Sanctorum, et apostasiæ a Christo. Quod ergo ante hoc posterius tempus Romanum imperium omnino auferendum sit, certum est ex omnibus dictis, et ex aliis quæ dicto loco adduxi, et copiosius dictus auctor prosequitur. De priori autem tempore censeo valde probabile, in illo tempore, et per Antichristi prælia destructionem Romani imperii consummandam esse, ut suadent cætera quæ insinuavi, et ita optime intelliguntur verba Pauli, 2 ad Thessal. 2: *Tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat, et tunc revelabitur ille iniquus.* Utiq; extollendo se supra omne quod dicitur Deus, etc. Et facile etiam omnia Patrum dicta conciliantur. In hoc ergo sensu diximus non esse certum, an imperium Romanum omnino sit ante inchoatum regnum et prælia Antichristi, vel per illa, omnino extinguendum, quod nunc etiam verum existimamus.

CAPUT X.

ALIIS DUOBUS ARGUMENTIS SATISFIT, ET OBITER NONNULLE CATHOLICORUM OPINIONES DE TEMPORE ANTICHRISTI REFELLUNTUR.

1. Præter ea quæ rex Angliæ objicit, duo alia solent ex Scriptura sacra, contra ea, quæ de temporibus Antichristi diximus, a Protestantibus opponi, quibus ad hujus puncti complementum satisfacere necessarium visum est. Primum est, quia licet finis Antichristi in fine mundi futurus sit, non opus est ut ejus initium tanto tempore differatur, et consequenter fieri non potest ut ejus duratio tam brevis sit quantum a nobis est descripta. Ad hoc autem suadendum tria loca inducunt.

Primus est illud Pauli, 2 Thess. 2, supra tractatum: *Mysterium jam operatur iniquitatis*, etc. Secundus est, 1 Joan. 2: *Antichristus venit*, ubi de proprio Antichristo loquitur, ut indicat articulus in græco additus juxta superius dicta, et tamen de præsentis dicit, *venit*. Tertius locus est 1 Joan. 4, ubi eodem modo de Antichristo loquens ait: *De quo audistis quoniam venit, et nunc jam in mundo est*.

2. *Antichristum jam fuisse tempore Apostolorum, et iterum venturum, aliqui dixerunt*. — Hæc vero ex supra dictis facilem habent solutionem; quia vero non solum hæretici, sed etiam aliqui Catholici nobis in hoc puncto negotium faciunt, illa iterum proponimus, ut opiniones quasdam Catholicorum attingamus, omnibusque satisfaciamus. Igitur propter hæc testimonia, præsertim Pauli, aliqui ex antiquis scriptoribus dixerunt, Antichristi personam tempore Apostolorum venisse, non tamen tunc totam suam iniquitatem exercuisse et consummasse, sed in fine mundi iterum venturum, ut suum cursum expleat, et omnia, quæ de illo scripta sunt, impleantur. Hanc opinionem veterum Scriptorum fuisse, Hieronymus et Augustinus referunt, ille Daniel. 11, hic lib. 20 de Civit., cap. 29, eamque secutus est Victor., in suo commentario super Apocalyp., circa medium, ubi exponens decimum tertium caput, sic de Antichristo scribit: *Fuisse autem eum jam in regno Romanorum, et fuisse inter Cæsares, Paulus contestatur, dicens: Qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat*. Unde sentit, eum, qui tunc tenebat imperium, utique Neronem, fuisse Antichristum. Eundem vero putat esse iniquum illum, qui postea revelandus est. Nec tamen existimavit eum vivere, aut usque ad finem mundi victurum, sed mortuum esse et resurrecturum, non sua (inquit) virtute, nec Patris (utique carnalis, seu per humanam generationem), sed Dei jussu suscitatus ob hominum peccata, ut postea prosequitur.

3. *Neronem iterum venturum, opinio aliquorum fuit*. — Sulpitius etiam Severus, lib. 2 Sacr. Histor., circa medium, refert, suo tempore, multorum opinione receptum esse, Neronem Antichristum venturum fuisse, quam ipse ibi nec affirmat, neque negat, sed solum ait: *Dignus exhibit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet, nescio an et postremus explebit*. Inferius vero ait: *Unde creditur, etiam si se gladio ipse transfixerit, curato vulnere ejus, servatus sub finem sæculi mittendus*. Cui sententiæ adhærere videtur, et

secundum illam de Nerone intelligit illud Apocalyps. 13, de bestia, quæ plagam mortis accepit, quæ postea curata est. Unde sentit, Neronem nunc non esse mortuum, sed reservatum, ut in fine mundi veniat, mysterium iniquitatis completurus. Idem vero, in Dialog. 2 de Vita S. Martini, in fine, licet affirmet redituum Neronem in fine mundi, et debellaturum decem reges, et iterum imperaturum in Occidente, et acerbam persecutionem in Christianos renovaturum, ut eos ad idola colenda inducat, non tamen dicit illum futurum Antichristum, sed potius eodem tempore excitandum in Oriente Antichristum, qui se Christum venditet, et Christianos a Christo avertere conetur, non tamen ad idola, sed ad se adorandum, Judaismumque servandum trahat, eumque dicit pugnaturum esse contra Neronem, et illum superaturum, ac orbem subjugaturum, donec a Christo occidatur.

4. *Opinio illa in Paulo fundamentum non habet*. — Hæc vero sententia, licet anilem fabulam contineat, non tamen ex hæresi processit, nec illam in rigore continet, neque negat receptam traditionem, propriumve Scripturæ sensum, quo habemus Antichristum esse unam certam personam, et venturum esse in fine mundi, et parvo tempore duraturum. Sed adjungit alia, non quidem Scripturæ contraria, sed male in ea fundata, et per se vana et incredibilia. Paulus enim licet (juxta probabiliorem magisque receptam expositionem) dixerit, Neronem suo tempore operatum esse iniquitatem Antichristianam (ut sic dicam), non tamen eandem quam postea Antichristus operabitur, sed ad imitationem ejus, vel quasi imaginem ejus. Unde licet dixerit Neronem esse Antichristum, addit, in mysterio, seu esse *mysterium iniquitatis*, id est typum Antichristi, ut supra explicuimus. Sine fundamento ergo fingitur, Neronis personam eandem futuram esse cum persona Antichristi, vanæque, et præter divinam consuetudinem, imo et contra bonitatem cogitatur, suscitandum esse a Deo Neronem jam mortuum, ut iniquitatem, quam inchoaverat in priori vita, postea consummet. Resurrectionis enim opus, quod proprium Dei est, non fit propter iniquitatem operandam, sed propter altiores et honestiores fines Deo dignos, et suæ divinæ sapientiæ ac providentiæ consentaneos. Præterquam quod Scriptura nunquam significat, Antichristum supernaturali modo esse a Deo procreandum, vel

revocandum in mundum, sed more aliorum hominum generandum.

5. *Fabula est Neronem modo vivere*. — Unde non minus vana fuit cogitatio dicentium, Neronem conservari nunc in vita mortali, donec iterum appareat. Nam hoc etiam sine miraculo fieri non potest; ineptum autem est talia miracula Deo tribuere propter tales fines seu causas. Neque minus frivolum est, locum Apocalyps. de plaga bestię curata sic exponere, tum quia longe aliter a Patribus exponitur, ut supra visum est; tum etiam quia ex verbis cap. 13 clare colligitur, tam plagam quam curationem ejus tempore Antichristi esse futuram, quando admirata terra post bestiam, draconem adorabit; tum etiam quia ex historiis constat Neronem se ipsum jugulasse ac vere interfecisse. Ut enim ait Gregorius Turonensis, l. 1 Histor. Francor., c. 25, *excitatum super se seditionem fugere tentans, quarto ab urbe lapide propria se manu interfecit*. Idemque habet Paulus Orosius, lib. 7 Histor., anno ab urbe condita 88, additque in eo omnem Cæsarium familiam consumptam esse. Idemque refert Eusebius in Chron., anno Domini 70; eodemque modo de Neronis morte loquitur Nicephor., lib. 2, c. 27, et libro quarto, cap. primo, et in historiis profanis est res notissima. Denique si (ut posteriori loco dicebat Sulpitius) Nero non est futurus Antichristus, cur vel quo fundamento fingitur iterum in fine mundi venturus? Hæc ergo licet hæretica non sunt, ut fabulosa sunt contemnenda.

6. *De Antichristo et Nerone ut distinctis loquitur D. Paulus, 2 Thes. 2*. — Locus autem Pauli satis ex dictis declaratus est, quia, ut supra dixi, Neronem, vel totum imperium Romanum ethnicum, Antichristi mysterium seu typum appellavit Paulus, illum autem evidenter a vero Antichristo distinxit, dicens: *Quid detineat scitis, donec e medio fiat, et tunc revelabitur ille iniquus*. Ad priora autem Joannis verba respondemus primo, Augustinum, lib. 20 de Civitat., cap. 29, de futuro allegare verba illa: *De quo audistis quoniam venturus est*, sive quia ita legit ex græco, sive quia tacite ita interpretatus est. Non est enim novum in Scriptura præsens pro futuro accipi, ut Joan. 4 dixit Samaritana: *Scio quia Messias venit*, de præsentis loquens, et tamen statim per futurum declarat: *Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia*.

7. *Opinio putantium aliquos hæresiarchas, Antichristum fuisse*. — De Mahometo idem ali-

qui affirmant. — Verumtamen hic nobis occurrunt alii Catholici, esto verum sit Antichristum non venisse Apostolorum tempore, non tamen esse expectandum circa finem mundi; nam illemet loquendi modus propinquitatem majorem indicat; ideoque non esse incredibile Antichristum jam venisse in Luthero, vel alio hæresiarcha simili. Præcipue vero notari obiter potest opinio Joannis Anni, qui super Apocalypsim, Mahometum esse Antichristum sibi persuasit, quem nonnulli secuti sunt, quos refert et sequitur Feuard. lib. 5 Irenæ., c. 30. Illi vero non verbis Joannis aut Pauli, nec aliquo Scripturæ testimonio, sed solis conjecturis, quibus ea quæ de Antichristo prædicta sunt, Mahometo accommodant, nituntur.

8. *Mahometum non fuisse verum Antichristum ostenditur*. — Non censeo autem necessarium illas vel referre vel refellere, tum quia id diligenter præstitit Benedictus Pereir. in proprio opusculo contra Annum, quod suis disputationibus in Apocalypsim adjunxit. Tum etiam quia, licet unum vel alterum signum Antichristi in Mahometo reperire valeant, id mirum non est, quia nullus est hostis Christi, qui aliquam de proprietatibus Antichristi non participet; ideo enim omnes illi generali quadam appellatione Antichristi vocantur, ut supra vidimus. Necessarium ergo est omnium signorum Antichristi collectionem in aliquo ostendere, ut eum esse proprium ac verum Antichristum concludatur. Hoc autem in Mahometo ostendere impossibile est, nisi negando prædictiones multas de Antichristo, præsertim eas quæ sunt de tempore persecutionis et mortis ejus, in illo sensu proprio, quo a Patribus intellectæ sunt, easque ad sensus metaphoricos, alienos a proprietate verborum, et a multis circumstantiis, quas in ipsis prophetiis ponderavimus, detorquendo; atque etiam illas, quæ sunt de brevi tempore quo est persecutio Antichristi duratura, et de morte illius prodigiosa, per quam persecutio finietur, et paulo post sequetur judicium. Accedunt etiam quæ de imperii Romani defectione tradunt Patres, ita interpretantes verba Pauli, 2 Thes. 3: *Quid detineat scitis, tantum ut qui tenet teneat, donec e medio fiat, et tunc revelabitur ille iniquus*. Anno enim 630, quando Mahometus apparuit, adhuc vigeat Romanum imperium sub Heraclio, et postea etiam floruit, et usque ad nostra tempora durat, licet semper in diminutionem iverit.

9. *Nec in throno Mahometi successive est*

Antichristus. — Præterea omnia, quæ in sequentibus de testibus contra Antichristum mittendis, et de sede, et Antichristi erroribus variisque descriptionibus dicemus, opinionem illam aperte confundunt. Ideoque coguntur auctores ejus, quædam ad personam Mahometi referre, alia ad thronum ejus, seu imperium, duraturum usque ad mundi finem, et tunc acerbius in Christianos sæviturum, ideoque qui sic opinantur, in multis cum Protestantibus conveniunt, vel ad metaphoras voluntarias confugiendo, vel etiam non de una et eadem persona, quæ de Antichristo prædicta sunt, interpretando, contra Scripturæ contextum ac certitudinem. Et ideo licet opinio hæc non contineat impietatem Protestantium, cavenda est, ne illis major errandi occasio detur, et ne pravis interpretationibus res per se difficilis et obscura magis involvatur. Unde merito Damascenus, lib. de Hæresibus, in fine, Mahometum typum et præcursores Antichristi vocat, non ipsum verum Antichristum; idemque de Luthero, et de aliis hæresiarchis, qui hactenus fuerunt, intelligendum est; nam ex eisdem principiis de illis ferendum est iudicium, ne circa singulos immorari necesse sit.

10. *Respondetur locis initio adductis.* — Ad objectionem ergo factam circa verba Joannis, nego verbum *venit* de præsentis accipi pro futuro propter propinquitatem effectus, sed sæpe propter certitudinem prophetiæ. Quod optime comprobatur Ezechiel. 3, ubi præsentis additur præteritum, cum dicitur: *Ecce venit et factum est, et tamen sermo est de die iudicii, ut exponit Hieronymus, qui et propter certitudinem prophetiæ, et propter exaggerationem, ut semper cogitur quasi præsens, et jam factum, per verba de præsentis et de præterito significatur.* Ita ergo locutus est Joannes. Quod satis declaravit, adjungendo: *Et nunc Antichristi multi facti sunt*¹, perinde enim fuit ac si diceret, licet unus Antichristus singularis, ac cæterorum caput et exemplar certissime veniat, id est, venturus sit, jam vero nunc in præsentis tempore multi Antichristi facti sunt, id est, multi ejus ministri et præcursores, qui sicut facta, ita et nomen ejus participant. Dum ergo Joannes ait hos jam venisse, satis declarat alterum nondum venisse, sed dicit venire, quia certissime veniet, quia dum alii quasi vias ejus præparant, quodammodo jam venire dicitur.

¹ 1 Joan. 2.

11. *Explicatur locus 4 Joannis.* — Et sic facile etiam intelliguntur alia verba capitis quarti. Nam imprimis cum *omnis spiritus, qui solvit Jesum, dicitur esse Antichristus*, vel intelligi debet de Antichristo generaliter sumpto, quia multi fuerunt hæretici solventes Jesum, et omnes Judæi solvunt illum, negantque esse verum Messiam et verum Deum; vel intelligendum est esse Antichristum, non personam, sed spiritum, sicut Joannes dicitur esse Elias, Matthæi 12, et Luc. 1. Unde græce legitur: *Et hic est Antichristi*, utique spiritus Antichristi, sicut legit Cyprianus, lib. 2 ad Quirinum, cap. 8; seu: *Est de Antichristi Spiritu*. Et sic recte ponitur ibi Antichristus cum articulo, quia omnes qui solvunt Jesum, imo omnes hæretici habent illius spiritum, licet non sint ipse in persona. Et ita etiam convenienter exponuntur sequentia verba: *De quo audistis quoniam venit*, id est, venturus sit, et jam venire incipiat per suos præcursores, per quos jam in mundo est secundum spiritum suum, et muneris ac nominis participationem, quos propterea præcursores spiritus Antichristi recte vocat Tertullianus, lib. 3 contra Marcion., c. 16.

12. *Objiciunt hæretici facta Antichristi brevi tempore claudi non posse.* — *Quid a Paulo nomine discessionis significetur.* — Altera principalis objectio hæreticorum est, quia ea, quæ facturus est Antichristus, et de illo prædicta sunt, non poterunt brevi tempore a nobis præscripto consummari. Et præcipue exaggerant verba illa Pauli: *Nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati*, etc. Quæ discessio (ut Calvinus dixit) tam universalem apostasiam totius orbis a Christo significat, ut multorum annorum, imo et multorum tyrannorum, hæreticorum, aut hostium Christi successione opus habeat, quia unius hominis vel vita vel diligentia ad illam consummandam non sufficit. Talem autem futuram esse illam apostasiam, eamque per *discessionem* a Paulo significari, Pontificiorum omnium sententiam esse rex Angliæ in sua Præfatione tanquam rem certam supponit, et quadam notanda ratione suadet, dicens: *Alioqui eorum Ecclesia quotidie esset erroribus obnoxia, quod omnino ipsorum doctrinæ repugnat*¹. Denique initium et auctorem ejusdem apostasiæ futurum esse Antichristum, et per eundem esse consummandam, satis indicavit Christus, cum dixit, *tunc futuram esse tribu-*

¹ In Præfat., pag. 64.

*ditionem, qualis nunquam fuit, et propter electos esse cito consummandam*¹, utique inperfecto ipso Antichristo, ut Paulus declaravit.

13. *Primo significari potest Romani imperii eversio.* — Respondemus imprimis non esse necessarium, in loco Pauli per *discessionem* intelligere universalem apostasiam a fide, sed integram destructionem Romani imperii, seu divisionem ejus in decem regna, ut interpretatur Tertullianus, lib. de Resur. carnis, cap. 24; et Hieronymus, dicta quæst. 11, ad Algas.; Ambros. et Primasi. ibi. Destructionem autem Romani imperii fatemur, non brevi tempore esse peragendam, sed paulatim per plures annos et reges. Prius enim dividetur Romanum imperium in decem, sive plures reges, postea vero veniet Antichristus, qui cum illis per aliquos annos certabit, et eos tandem superabit, ut diximus. Ad totam ergo discessionem seu defectionem Romani imperii non sufficit unius hominis vita, ad ultimam vero consummationem per Antichristum faciendam unius hominis vita sufficit, ut satis explicatum est.

14. *Secundo, Antichristus ipse discessio vocatur.* — Secundo, dicimus nomine *discessionis* significari ibi ipsum Antichristum; sic enim Augustinus, 20 de Civitat., cap. 19, *refugam* legit, et ait: *Illum refugam vocat, utique a Domino Deo; quod si de omnibus impiis merito dici potest, multo magis de isto.* Græce vero ibi ponitur nomen *apostasia*, quo nomine ipsum Antichristum significari intellexerunt ibi Græci; indicat Chrysostomus, homil. 3, ut illum intellexit et sequitur Theophylact. Idemque tradunt Theodoret. et Œcumen., et Hugo Eterian., lib. de Regress. animar., cap. 23. Potest autem Antichristus ita vocari, vel ad declarandum futurum esse summum apostatam, sic enim solent abstracta pro concretis poni ad significandam excellentiam, seu excessum in tali proprietate; vel certe per metonymiam nomen effectus auctori seu causæ tribuitur, nam quia Antichristus erit causa maxime apostasiæ in Ecclesia futura, nomen apostasiæ illi tribuitur.

15. *Discessio non necessario significat generalem apostasiam.* — *Apostatæ Ecclesiam non maculant, quia extra ipsam sunt.* — Ex quibus constat non subsistere, nec verum esse, quod rex Angliæ, pagin. 64 Præfationis, dicit, Pontificios omnes constanter affirmare,

¹ Matt. 24.

discessionis nomine generalem apostasiam ibi significari. Nam, licet aliqui, in meliori et saniori sensu quam Protestantes, ita vocem illam interpretentur, non tamen omnes constanter hoc affirmant, ut visum est. Nec satis intelligo rationem qua rex suadere conatur, Pontificios omnes necessario debere ita sentire, quia (inquit) *alias eorum Ecclesia esset quotidie erroribus obnoxia*. Nam quæ est hæc illatio? Numquid si per discessionem Romani imperii destructio vel Antichristus ipse significetur, ideo Ecclesia Romana erit quotidie erroribus obnoxia? Nulla profecto est connectio, nulla illationis verisimilitudo. Fortasse autem argumento illo solum probare voluit, apostasiam illam, quam significari vult nomine *discessionis*, generalem esse futuram, et non particularem. Verumtamen neque hoc etiam inde probatur, nec illatio etiam in hoc sensu habet ullam verisimilitudinem. Quia, licet quotidie vel frequenter fiant apostasiæ particulares ab Ecclesia Romana et Catholica, non ideo illa quotidie fit erroribus obnoxia, quia et semper damnat errores eorum qui ab ipsa discedunt, et ipsi apostatæ statim extra illam exeunt, et ita ipsa, licet personis interdum minuatur, semper immaculata manet, juxta illud 1 Joan. 2: *Et nunc Antichristi multi facti sunt*. Et infra: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, si enim essent ex nobis, permansissent utique nobiscum*. Et infra: *Vos unctionem habetis a Spiritu Sancto, et nostis omnia*. Semper ergo Ecclesia retinet Spiritum Sanctum et veritatem (ut addit c. 4), licet quotidie multi ab ea discedant. Unde etiam in ultima apostasia, quæ sub Antichristo futura est, licet sano modo generalis dici possit, semper Ecclesia Catholica et Romana erit ab erroribus immunis, ut statim dicitur.

16. *Tertio, nomine discessionis intelligitur apostasia.* — Tertio ergo addimus et concedimus, *discessionem* ibi significare apostasiam ab Ecclesia Romana et fide Christi futuram in mundo, in fine ejus, retenta nimirum voce græca in sua sincera proprietate. Quam expositionem videtur mihi magis indicare Chrysostomus; item Anselmus, licet expositionem de defectione a Romano imperio primo loco ponat, statim addit: *Sive ut multitudo Ecclesiarum discedat a Pontifice Romano, aut multitudo hominum discedat a fide*. D. autem Thomas, intelligens illam discessionem esse futuram defectionem a Romano imperio, addit, intelligendam esse non solum de imperio

Romano temporali, sed etiam de spirituali, in quod, teste Leone Papa, temporale commutatum est. Discessionem autem a spirituali imperio Romano dicit esse discessionem a fide catholica Romanæ Ecclesiæ. Fuitque hæc antiqua expositio, ut Augustinus supra refert, quam ipse non improbat.

17. *Apostasia illa non erit generalis.* — *Multi tunc fidem sunt recepturi.* — Hæc autem apostasia a fide non erit, sicut hæretici fingunt, ita generalis, ut fides vera a tota Christi Ecclesia peritura sit; hoc enim et fundamentum nullum habet, et repugnat promissioni Christi: *Et portæ inferi non prævalent adversus eam*, Matth. 16, et aliis verbis ejus, Matth. 24: *Propter electos breviabuntur dies illi*, utique ne illi a charitate excidant, nedum a fide. Et Daniel, c. 12, dicit: *In tempore illo salvabitur omnis qui inventus fuerit in libro vitæ*; et in fine concludit: *Beatus qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque*; quod aliis verbis dixit Christus, Matth. 24: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Non deerunt ergo qui perseverent. Quin potius tantum abest ut omnes antea credentes tunc sint fidem amissuri, ut multi potius, et maxime ex Judæis, tunc sint convertendi ad fidem, ut testatur ibi Theodoretus, et Gregorius, homil. 12 in Ezechiel.; et Augustinus, 20 de Civit., cap. 29, ait, *per Eliam Thesbitem ultimo tempore ante judicium, Judæos in Christum verum, hoc est, in Christum nostrum esse credituros, celeberrimum esse in sermonibus, cordibusque fidelium*.

18. Unde idem Augustinus, eodem libro, c. 8, ait Ecclesiam, a Deo electam et prædestinatam, nunquam esse seducendam, neque etiam in persecutione Antichristi, sed erit (inquit) *hic Ecclesia illo tempore, etiam quo solvendus est diabolus, sicut ex quo hic est instituta, hic fuit, et erit omni tempore*. Et infra dicit tunc esse solvendum Satanam, *ut fidelissima patientia electorum probetur*, non ut vincatur, *tales enim erunt* (inquit) *cum quibus ei belligerandum est, ut vinci tanto ejus impetu insidiisque non possint*. Inferius vero in eodem capite, ulterius dubitat an in illo apostasiæ tempore non solum aliqui ex credentibus permansuri sint, sed etiam aliqui, qui in fide non fuerant, ad illam accessuri sint; et respondet imprimis, parvulos multos esse illis tribus annis cum dimidio baptizandos a parentibus fidelibus, et ita illos saltem denuo ad fidem accessuros. Deinde generaliter ait,

neque qui cadant ab Ecclesia, nec qui accedant ad Ecclesiam illo tempore defuturos, quod late confirmat. Dicitur ergo tempus illud discessionis seu apostasiæ, non quia tota Ecclesia et omnes fideles Christum negaturi sint, sed quia magna erit clades, pluresque superabit tentatio, quam victores permanebunt, vel quam unquam in persecutione aliqua victi fuerint. Quanta vero futura sit apostatanum multitudo, incertum est; licet enim aliqui dicant duas partes fidelium esse casuras, et tertiam permansuram, nullibi esse revelatum aut satis fundatum invenio.

19. *Apostasia illa brevi tempore consummabitur.* — Non erit igitur hæc apostasia adeo universalis, ut non possit intra illud breve tempus, utique trium annorum cum dimidio fieri, tum quia in illis postremis temporibus, prius etiam quam Antichristus veniat, Ecclesia erit multis persecutionibus et contradictionibus agitata. Nam, ut prædixit Christus, Matth. 24: *Scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem, et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos, et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum*. Et ita cum Antichristus venerit, inveniet homines valde dispositos, ut brevi tempore magnam illorum jacturam facere possit. Unde Augustinus, 20 de Civit., c. 19, refert, multos ex antiquis expositoribus intellexisse verba illa Pauli: *Et nunc quid delineat scitis, et mysterium operatur iniquitatis*¹, non de Romano imperio, sed de malis et fictis, qui sunt in Ecclesia, donec perveniant ad tantum numerum, qui Antichristo magnum populum faciat, et hoc esse mysterium iniquitatis, quia videtur occultum. Et inferius ait, tunc omnes hos malos vel occultos hæreticos prodituros, et conjungendos Antichristo, ut illi adhæreant, eumque ad cæteros evertendos adjuvent. Accedit, ut infra ex Paulo et Apocalypsi dicit, quod *præsentia ejus futura est secundum operationem Satanæ in omni virtute, et signis ac prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis; tunc enim solvetur Satanæ, et per illum Antichristus mirabiliter quidem, sed mendaciter operabitur*. Hinc ergo facile intelligitur non esse necessariam successionem multorum sæculorum (ut Calvinus dixit) ad illam generalem apostasiam, quæ tempore Antichristi fiet, vel certe si per multa sæcula ad illam generalem discessionem mundus disponetur, illa dispositio non

¹ 2 Thess. 2.

sub Antichristo, nec per Antichristum fiet, sed per plures hæreticos, et præcursores Antichristi. Utrumque enim significavit Christus, Matth. 24; et Joannes, 2 epist., c. 2 et 4; et Paulus, 2 ad Thessalon. 2.

20. *Instantia.* — *Solutio.* — *Incertum est an hæc apostasia totum orbem occupatura sit.* — Quod si quis urgeat hoc recte procedere, si apostasia antichristiana aliquam provinciam tantum vel ad summum unam partem mundi occupatura esset, non fore autem ita, sed mundum occupaturam universum, neque videri posse in tam brevi temporis mora tam late extendi, respondemus imprimis non constare in quot regionibus orbis persecutio Antichristi propria grassabitur, et verisimile esse non ita esse disseminandum errorem Antichristi per totum mundum, sicut Evangelium est ante diem judicii in toto orbe prædicandum, quia illud prius non ita prædictum est in Scriptura, sicut hoc posterius. Neque etiam dicunt vaticinia Antichristum regnaturum in toto orbe proprie, et in tota sua universitate sumpto, sed dicunt Antichristum occupaturum orbem Romanum in decem regna prius divisum, et postea bellum contra sanctos esse moturum, unde verisimile fit in eodem orbe Romano futuram esse illam spirituales stragem, et multorum fidelium apostasiam. Ad illam autem non erit necessaria multorum regum aut temporum successio. Nam unus Antichristus quam plurimos habere poterit suæ iniquitatis ministros, qui simul per varias ejusdem orbis partes errores ejus disseminabunt; simulque (permittente Deo) dæmon totas suas vires exeret, et partim signis et portentis mendacibus, partim promissionibus temporalibus, partim coactione et exquisitis tormentis brevi efficiet, ut major fidelium pars Christo renunciet, et characterem bestię suscipiat. Et ita non solum multorum sæculorum, verum etiam nec vitæ unius hominis tempus ad prædictam apostasiam efficiendam necessarium erit.

21. *Dæmon potissimus minister erit hujus apostasiæ.* — Adde denique non esse necessarium ut totum orbem Romanum talis persecutio et discessio invadat, quia hoc revelatum non est, sed solum quod futura sit major quam unquam fuerit, quod esse poterit, et intensive (ut sic dicam) ubi fieri contigerit, et extensive respectu aliarum persecutionum, quod habere poterit, etiam si non omnes provincias et loca totius monarchiæ, nedum omnes mundi partes attingat. Præsertim quia sicut Chris-

tus dixit, propter electos brevandos esse dies illos, ita propter eundem finem fieri poterit ut intra certos orbis terminos concludatur, non permittente Deo amplius extendi, propter eundem finem, aliaque secreta suæ providentiæ consilia. Vel certe si fortasse tribulatio illa quoad loca, seu regiones et provincias orbis generalior futura est, et in omnibus illis magnam illam apostasiam est effectura, etiam ad illum effectum non erit necessaria diuturnior temporis duratio, quia non oportet ut successu temporum in diversis locis fiat; simul enim per varios ministros in diversis locis fieri poterit. Nam solvendus est Satanæ, qui ubique habet invisibiles ministros paratissimos, et visibiles non deerunt Antichristo, ac brevi tempore poterit illos ubique transmittere, cum magna vi et potestate humana, dæmonis industria et potestate adjutos, illosque ad summam diligentiam et celeritatem instabit: *Sciens quia modicum tempus habet*¹. Ergo quacumque ratione apostasia illa intra tempus a Deo brevium consummari poterit.

CAPUT XI.

ANTICHRISTI TEMPORE DUOS VEROS HOMINES AD TESTIMONIUM CONTRA ILLUM FERENDUM MITTENDOS ESSE, EX CAP. 11 APOCALYPSIS CONTRA DUAS FALSAS PROTESTANTIUM EXPOSITIONES OSTENDITUR.

1. Quoniam de Antichristi tempore dicere incœpimus, priusquam ad cætera capita a rege proposita transeamus, necessarium est cum illo digredi, et de testibus contra Antichristum mittendis disputare, præsertim quia disputatio hæc cum ea, quam de tempore Antichristi prosecuti sumus, valde conjuncta est. Nam unum ex præcipuis signis, quibus ostendere possumus Antichristum nondum venisse, inde sumitur quod testes contra illum mittendi nondum venerunt. Hoc autem fundamentum de duorum testium missione ex cap. 11 Apocalypsis sumptum est. Ideoque verus illius prophetiæ sensus inquirendus et explicandus est. Cum itaque Joannes prædixisset Antichristi persecutionem verbis illis: *Civitatem sanctam conculcabunt mensibus quadraginta duobus*, subjungit: *Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille du-*

¹ Apoc. 12.

